

Schuld — die drinkbeker van zoeven was het nieuwe testament in mijn bloed; mijn offergang wordt dra de uiterste, die in den dood gaat eindigen, den zoendood. Ik ben tot zonde gemaakt —, de grens is bereikt; terstond zal zich de Vader definitief in mijn betalingsdood verheerlijken (Joh. 13).

„Toe-val“, dat wil hier zeggen: het optreden van machten-van-buitenaf, waaraan niet valt te ontkomen. „Nu is het de ure en de machi der duisternis“. Zij is onder Gods toelating „bevoegd“, op mijn bestaan in te dringen met de brutale feiten van wat mij vreemd toch is naar mijnen aard. De grens is bereikt, de vijand komt er overheen.

Mijn vrijheid is niet meer erkend, al mijn grenzen worden in dit uur geschonden.

Strijd — „agonie“, „In zwaren strijd („agonie“) zijnde, had Hij te ernstiger. En Zijn zweet werd gelijk grootse droppelen bloeds“. De grens is bereikt.

In deze zeer gecompliceerde grenssituatie dreigt nu het grensverkeer van den Menschenzoon ontijdig te worden afgebroken. Zie, hoe Hij is gebracht tot het uiterste van Zijn krachten. Hij is mensch, van gelijke beweging als wij; en daarom dreigen Zijn krachten Hem te begeven. De spanning van de grenssituatie heeft dan haar climax bereikt; ze sluit dan over in de „ontspanning“ der bezwijming. Wie bezwijmt is, vertoont den ernst der grenssituatie in zijn machteloosheid. Maar hij is meteen van het grensverkeer uitgesloten. Hij bewijst den ernst der grenssituatie passief. Niet langer actief.

Dit laatste nu, indien het in den Christus werkelijk geworden wezen zou, ware voor ons een ramp geweest —, een verlies der zaligheid —, wij spreken „naar den mensch“.

Want bij Jezus Christus moet de grenssituatie zowel in actieven als in passieven zin haar ernst aan Hem bewijzen. In passieven zin — Hij is het offerlam; op Hem rust de plicht tot lijdelijke gehoorzaamheid. In actieven zin — Hij is, behalve offerlam, ook offerpriester. Zijn eigen priester, die zichzelf heeft op te offeren, opdat Hij sterf, niet door „toe-val“, doch door eigen wil, als die het offer brengt. Hetgeen Hem „toe-komt“, Hem „toe-valt“, Hem „over-valt“, en „over-vallt“, dat mag geen zódanige pressie op Hem oefenen, dat ze Hem te zwaar zou worden, en Hij daartegenover zelf niets zou kunnen stellen. Zijn ziele, geen eigen beslissing, en geen eigen daad.

En dus hangt alles daarvan af, dat bij Christus, Jezus de grenssituatie nimmer omslaat in beëindiging van het grensverkeer. Is dat voor Hem verbroken, is Hij uit-geschakeld gedurende die periode, waarin Hij zichzelf nog steeds moet in-schakelen in den loop der gebeurtenissen, is Zijn dood geen daad, maar een lot, en alleen maar dat, dan heeft de kracht van den Priester het afgelegd tegenover de zwakte van het Lam; dan is zijn ambtelijke activiteit verslonden door den zwaren druk van de overzijde. Dan is zij verteed vóór hare ure gekomen zou zijn. Dan is meteen God als Rechter uitgeschakeld in het gesprek van den Middelaar met den Vader; dan wordt er niet meer met en dóór den Zoon gehandeld, doch alleen over Hem beschikt.

En dus heeft Gods voorzienigheid, die almachtige en alomtegenwoordige kracht, tijdig ingegrepen op de zwakte menselijke natuur van den Heiland, opdat het grensverkeer van den Zoon met God niet zou worden afgebroken onder de verterende pressie der grenssituatie, die over Hem gekomen was. God zendt een engel, die den Borg opnieuw „aanhoudingsvermogen“ schenkt. Zijn tijd wordt Hem verlengd, opdat Hij onder het oordeel door zou kunnen gaan, totdat de eindstreep was bereikt. De hoogepriester beklimt de trappen van het altaar, maar toen Zijn knieën knikten, en Zijn hand begon te beven, toen werden Zijn knieën gesterkt en gestrekt, en Zijn hand is weer verstevigd, opdat die hand het Lam zou kunnen leggen op het altaar, en het mes zou kunnen hanteeren, dat Zijn eigen leven af zou snijden. Zijn levenstijd is Hem verlengd, want anders zou het oordeel zich niet kunnen keeren tegen Hem.

Zijn verdere tijd is voor Hem dan ook geen genade, doch mogelijkheid van oordeel. Doch Zijn getrouw gebruiken van de spanne levenstijd, die Hem gelaten wordt, die opent ons de poorten der genade, gelijk zij ook voor wie den Zoon daarin verwerpt, verzwarende van het oordeel aan zal brengen.

K.S.

KERKELUK LEVEN

Frankfort's moeiten en Calvijn.

We hebben gesproken over de wrijving tusschen de ultieme en de duitse gemeente in Frankfort a. d. Main, en zouden nog een en ander opmerken over Calvijn's houding in deze aangelegenheid.

In den bekenden brief, dien Datheen aan Calvijn schreef (C.R. 19, 397/8), vermeldt Datheen rondweg, dat er gemeentelieden waren, die, nadat de bovengedrevene partij der lutheranen de funeste raadsbeslissing (weigering van eigen eeredienst voor de buitenlanders) had weten door te drijven, de Frankforter stadskerk niet langer kerk wilden noemen. Was dat een kerk, die de zultere leer zóó weg-werkte? Die lutheranen hoorden niet bij de kerk van Christus; en wie van hun ambtsdienst gebruik maakte, die bezoodelde zich maar (brief 3852, 19, 523). Anderen waren er, die zóóver niet gingen, maar het toch ongeoorloofd achtten, gebruik te maken van den dienst dergenen, met wie naar Paulus' onderricht zelfs geen brood genomen mocht worden.

Hoe oordeelt nu Calvijn? Wie gelezen heeft, wat en „De Heraut“ en prof. Dijk over Calvijn en Datheen schreven, zal geneigd zijn, te denken: hij zal, vanwege het ware-kerk-zijn der Frankforter gemeente wel zeggen: zóó erg is 't toch niet? Ge moogt 't wel onaan-genaam vinden, uit het u toegestane kerkgebouw weer verjaagd te zijn, maar in elk geval: een ware kerk blijft over, om den doop te ontvangen.

Toch is het wel een ander geluid, dat Calvijn laat hooren. In brief no. 3807, gericht tot de vlaamsche kerk te Frankfort (19, 461 v.), en gedateerd 18 Juni 1562, geeft hij het advies, lever de stad te verlaten, dan op zij te gaan voor die luthersche partij. Het zou toch een al te knipserige hulchelaar worden, zijn kinderen ten doop te praesenteeren bij menschen, die er voor uitkomen, vijandig te staan tegenover onze waarlijk christelijke religie. Hun bedoeling is duidelijk: ze willen triumpheeren over de zultere waarheid, die wij door Gods genade belijden. En zou het nu billijk wezen, dat wij hun de hand zouden geven bij hun preeken om hun behulpzaam te zijn bij het vertrappen van de waarheid Gods? Gij zult — aldus Calvijn — mij willen antwoorden, dat onder hen toch de wettige dienst is. Laat me volstaan met er op te wijzen, dat de bediening van het avondmaal onaf-scheidelijk verbonden dient te zijn met die van den doop.

Dat geluid is forse genoeg. Want voor Calvijn's besef is het drijven van hen, die in den strijd tegen de waarheid de hand hebben, schismatisch. Zij, die met alle geweld de duitse gemeente aan speciaal luthersche partijbelangenpolitiek willen kniechten, verbreken dáárdoor de eenheid. Over personen praten wij niet, zoo schrijft Calvijn, want dank zij Gods genade, weet ik wel, dat de waarheid van het sacrament niet afhangt van den persoon, die het bedient. Maar het probleem is hier een ander dan dit. Staat het een geloovige vrij, hem als harder te ontvangen, die openlijk de waarheid van het heilige avondmaal met recht gebruik en instelling daarvan, aannadend en onderstoven keeren wil? En die vrijwillig zich scheidt van de ware kerken van Christus? En al wil ik nu niet alles zoo precies en haarfijn uitpluizen, ik houd dan toch tenminste vol, dat wie zijn kind bij de lutherschen ten doop aanbiedt, open en rond moet uitkomen voor zijn belijdenis aangaande het avondmaal (dat was destijds het voorname geschilpunt) en getuigenis dient af te leggen van zijn eenheid met de kerken, die met hem hetzelfde gevoelen zijn toegedaan.

Tot zoover Calvijn's advies, dat men ook heeft opgevoeld¹⁾, zooals Datheen later Calvijn meldt (brief 3852, C.R. 19, 522). Trouwens, het was reeds duidelijk geconstateerd, in Datheen's eersten brief, dat de ouders, die in hun verlegenheid dan maar bij de duitse lutherschen den doop aanvroegen, voor hun gevoelens hante het avondmaal plachten uit te komen, en dat er dus van velerzijde geen sprake was. Maar dat doet hier niet ter zake. Het trekt onze aandacht, dat voor Calvijn's besef de hand der gemeenschap wordt doorgeeseden dáár, waar men de ware kerk van Christus vervolgt. Wie daaraan meedoet, brengt het schisma; en scheidt zich vrijwillig van de ware kerken van Christus.

Deze algemeene regel, door Calvijn gesteld, is hierom te meer van betekenis, wijl Calvijn daarmee nog eenszins speciaal de Frankforter moeilijkheden toont gepeld te hebben. Zóó, als hij het hier zegt, zóó ziet hij straks de lijnen loopen. Wie de belijdenis der kerk noodeloos verengt, en zelf de oorzaak wordt, dat wie God waarlijk vreezen naar Zijn Woord, van de gemeenschap der kerk worden uitgesloten, die wordt dáár-door schismatisch.

Die waarheid keert zich eerst tegen de duitse kerk te Frankfort. Versmalt ze haar basis, en drijft ze uit wie over bepaalde punten anders denken dan de machthebbers, ook al hebben de andersdenkenden alle formulieren der Frankforter kerk ondertekend, die is schismatisch. Want die wil van een duitse kerk een niet maar officieus, doch officieel luthersche maken; van een breedere basis een smallere;

van een reformatorische gemeenschap een partijgezelschap.

Als nu Datheen in zijn volgende brief (3852, 19, 523) diezelfde waarschuwing tegen schismatisch drijven, ook tot de calvinistisch gezinden wil gericht zien, heeft ook door Calvijn zelf, dan is dat natuurlijk geheel in den geest van Calvijn zelf. Er waren onder de broeders, die niet naar elders wilden verhuizen (al was de gelegenheid daartoe opengesteld), die dus in Frankfort bleven, maar zóó verstoord er over waren, dat sommige ouders hun kind dan maar lieten doopen bij de stadskerk (de duitse), dat zij zich van hen afscheidden. Er waren er ook, die o zoo hoog opgaven van al de ondeugden en gebreken en fouten der stadspredikanten en die daarmee indruk wilden maken op de ouders-in-kwestie, teneinde hen te overtuigen, dat zij bij zóó slechte personen geen kind moesten laten doopen. Bij deze groep lag dus het bezwaar niet zóózeer in de kerk van Frankfort, als wel in de personen van de dominees. Maar, zoo vraagt Datheen, ligt dat niet op de lijn der Donatisten? Hangt de betekenis van het sacrament dan af van de waardigheid van den persoon, die het bedient?²⁾

Derhalve zijn het twee vragen, waarop Datheen van Calvijn graag een helder antwoord zou willen ontvangen, om den lastigen broeders in eigen huis den mond te kunnen stoppen:

a. of die vergadering, waarin het evangelie verkondigd wordt, en van de sacramenten een recht (zuiver) gebruik gemaakt wordt, ondanks enkele vlekjes in de leer aangaande de sacramenten³⁾ en in de zeden, een deel van Christus' kerk was, ja dan neen;

b. of het een godvreezend man, die nu eenmaal in Frankfort verblijft houdt, en elders niet terecht kan, en die voor zijn geloofsverzuiging rond en open uitkomt, alsmede tegen ingesloten bederf protesteert, vrij staat, voor den doop gebruik te maken van den dienst dergenen, die de schuld er van dragen, dat ons kerkgelouw gesloten werd en onze ambtsdienst ons verboden werd (19, 523, 524).

Teneinde alle misverstand af te snijden, merken we nog op, dat het probleem van dat doopen in de duitse kerk opkwam in de periode, waarin de getroffen gemeenteraadsbesluiten nog maar als voorloopig golden. Dat blijkt zeer duidelijk uit de bijlage bij Datheen's brief (19, 524).

In April 1561, zoo lezen we daar, kwamen de stadspredikanten den gemeenteraad verzoeken, om of bij raadsbesluit de vreemdelingen in leer en liturgie gelijk te schakelen met de stadspredikanten, of anders hun kerkgebouw te sluiten.

Op 22 April is door den gemeenteraad in dien geest besloten. Aan de vreemdelingen werd het bekende verbod opgelegd zóólang, tot ze⁴⁾ in leer en liturgie met de stadspredikanten 'teens geworden waren.

De onderhandelingen van de getroffen vreemdelingen met den gemeenteraad namen elf volle maanden in beslag.

En gedurende die elf maand, terwijl de zaak nog aanhangig was bij den gemeenteraad⁵⁾, zijn er kindertjes geboren, huwelijken te bevestigen geweest, enz.; en hebben de stakkers onder de bekende voorwaarden (dus met klare uitspraak van hun gevoelens) zich tot de „duitse“ dominees gewend. Let wel: terwijl de zaak nog aanhangig was (er wordt nog eens en nog eens, en nog eens aan herinnerd⁶⁾) ontstonden de debatten.

Bij dien stand van zaken nu houdt men de duitse kerk van Frankfort voor kerk van Christus, ondanks zijn bedenkingen. Want die dominees-drijvers bepalen toch niet het karakter der kerk? De naam eener kerk, zoo schrijven ze Calvijn, hangt toch niet aan de helft-plus-één, maar wordt toch bepaald door het goede, trouwe deel⁷⁾. Anders zou ten tijde van Jesaja, van Simeon, de kerk er niet meer geweest zijn.

Deze laatste opmerking is van belang: Datheen en medestanders maken in de Frankforter gemeente een scherp onderscheid tusschen de partijdrijvers, al zijn ze ook invloedrijk, en de trouwe, hartelijk geloovende menschen, die in de gemeente zijn. Het is er ver vandaan, dat de gemeente als geheel officieel en definitief zou hebben gekozen vóór de exclusieve houding. Al mocht een groote meerderheid den baas spelen over het betere deel (526), toch bleef Gods Woord er.

Hoe duidelijk is hier, dat „De Heraut“ en prof. Dijk ten onrechte de Frankforter kerk als „Luthersche“ hebben aangediend⁸⁾. En eveneens, hoe ongemotiveerd was de voorstelling, door hen gegeven, als ware Datheen's oordeel over de „luthersche“ kerk geveld, nadat de officiële eindbeslissing gevallen was. Voor de vierde maal lezen we het in zijn brief (19, 526): „niet hieróver loopt de strijd, of men de sacramenten moet gebruiken daar, waar ze zoo zuiver mogelijk worden bedient, als de geloovigen de keus aan zich hebben. Wie zou dat niet weten? Neen, maar de kwestie is deze, of de vreemdelingen gedurende die elf maanden, dat hun proces nog bij den gemeenteraad aanhangig is⁹⁾, naar de lutherschegezinden mochten gaan. Hebben niet de Heidelbergse theologen hun goedkeuring er aan gehecht (527)? Wat Datheen betreft, hij kan met vrije conscientie predikanten eener luthersche gezinde kerk broeders noemen, niet wijl ze broederlijk met hem omgaan, maar omdat ze één Vader met hem aanroepen in den Zoon, al zondigen ze dan nog zoo ernstig tegen

de br
er ov
Op
uitvo
kerk
schen
de an
vallen
dan w
invloe
de wa
in-kw
arrog
geven
die d
geme
Me
dat
nem
zond

Als
Ond
nu de
den a
de situ
gens g
Calvijn
recht
oefeni
Frank
ding g
avond
keert
„breed
verzek
velen
digen
missch
Dathes
meents
Christ
Calvijn
men is
gebr
nog m
onder
haastig
Hobbes
zekerd

We
stappe
gebeur
deering
respon
die me
later s
Calvijn
gemeer
de was
luthers
den ma
grond
in 156
luthers
andere
den hel
sche d
Calvijn
in de
de Aus
Calvijn
in de
moeten
koopen
Hier
waren
lijke
Men z
onderte
de spit
zijde d
1563, t
onderte
verstan
(Zanch
En da
Calvijn
52.) De
geen vl
scheuri
En als
lijke ke
het luth
touw (d
denzelf
innert
sche Be
nemen
kuipt v
boek o
Een pa
daarove
klaagt
al meer
76). Z
verder
terium
praatje

partijgezel-

(3852, 19, satiek drij-
vil gericht
natuurlijk
aren onder
huizen (al
die dus in
ver waren,
ten doopen
h van hun
og opgaven
der stads-
maken op
tuigen, dat
esten laten
r niet zoo-
a de per-
t Datheen,
ngt de be-
waardigheid

p Datheen
zon willen
eigen huis

de verkocht
ht (zuiver)
akjes in de
zedes, een

eenmaal in
terecht
g rond en
derf prote-
te maken
an dragen,
aze ambts-

te snij-
iet pro-
uitsche
arin de
iten nog
blijkt zeer
(19, 524).
swamen de
ken, om of
en liturgie
t, of anders

dien geest
ekende ver-
en liturgie
waren.
getroffen
amen elf

de zaak
meente-
ijken te be-
ra onder de
praak van
minees ge-
aanhan-
en nog eens

houdt men
van Chris-
dominees-
kerk? De
hangt toch
ch bepaald
ou ten tijde
t meer ge-

Datheen en
meente een
ers, al zijn
geloovende
er ver van
ciel en
e exclusieve
id den baas
bleef Gods

a prof. Dijk
Luthersche
gemotiveerd
t, als ware
terk geveld,
n was. Voor
(19, 526):
in de sacra-
miver moge-
le keus aan
Neen, maar
geduren-
oces nog
gig is¹⁰⁾,
Hebben niet
ring er aan
an met vrije
gezinde kerk
iet hem on-
aanroepen
ernstig tegen

de broederlijke liefde (527); en zoo heeft ook Bullinger er over gedacht, en Anastasius en anderen met hen.

Op den nieuwen brief met bijlagen heeft Calvijn uitvoerig geantwoord, in een missive aan de verdrukke kerk van Frankfort (19, 565 v.). Verstandige menschen, die hun koffers hebben gepakt! (566.) Maar de anderen, die niet weg konden, moet men niet lastig vallen. Zouden ze hun overtuiging hebben verzwegen, dan waren ze verraders geweest; want die heeren-van-involed, die zoo'n makkelijk leventje hebben, bedoelen de waarheid te onderdrukken (567). Maar als de ouders-in-kwestie door een vrije en volledige belijdenis de arrogantie van die weleerwaarde heeren een dwijtje geven, dan kan men hun geen verwijt doen: zijn niet die dommees nog altijd wetig aangesteld (door den gemeenteraad, bij welken men zelf in beroep is, K. S.)? Met het avondmaal staat het al anders; dat kan niemand uit hun hand aan nemen, tenzij hij zwaar tegen de leer zondigt¹¹⁾.

Alzoo schreef Calvijn 27 October 1562.

Onomatootelijk lijkt ons hier vast te stellen, dat z.i., nu de Frankforter kerk zoo geleid wordt, en almeer den special-lutherschen kant uitgedreven wordt, de situatie verandert. Het avondmaal kan men dus nergens gebruiken in die elf maanden. En waar nu volgens Calvijn tot de kenmerken der ware kerk behoort het recht gebruik der (beide) sacramenten en de zuiver oefening der tucht, daar kan zijn oordeel over de Frankforter gemeente na de definitiefwording der vervolging niet gunstig zijn. Het avondmaal kan men er niet vieren. En de vervolging keert zich tegen ware kinderen Gods. Calvijn is zoo „breed" niet, als men tegenwoordig nog al eens hoort verzekeren, d.w.z. in dien zin niet breed, waarin velen het woord „breed" opvatten. En er ware in de dagen van het gravamen-Buizer, gelijk ook daarna, misschien veel gewonnen, indien de broeders, die van Datheen hoog opgeven, wijl hij de Frankforter gemeente, hangende het proces, een kerk van Christus noemde, er bij verteld hadden, dat volgens Calvijn zelfs reeds gedurende die periode men in die gemeente niet het avondmaal kon gebruiken. Pluriformiteitstheorieën moeten eerst nog maar eens naar de studeerkamer terug, eer zij onder het volk gebracht worden. Men moet niet zoo haastig allerlei denkbeelden onder ons volk brengen. Hebben de broeders 't zelf niet herhaaldelijk verzekerd?

We zouden hiermee graag van het onderwerp afstappen, indien niet een verwijzing naar wat in Wezel gebeurd is, leerrijk ware ook voor de rechte waardeerding van de gebeurtenissen in Frankfort. De correspondentie met de Frankforter broeders viel in 1562; die met de broeders te Wezel in 1563, enkele maanden later slechts: 1 Jan. 1563, nauwelijks twee maand na Calvijn's laatste aangehaalde brief aan de Frankforter gemeente. Ook te Wezel (19, 619) wilde de magistraat de waalsche en andere vluchtelingen dwingen in een luthersch keuralijf. In 1545 hadden de vreemdelingen den magistraat een geloofsbijdenis overhandigd, op grond waarvan zij toelating hoopten te krijgen. Maar in 1561 waren de lutherschen gaan intrigeren: de luthersche partij wel te verstaan; deze partij had een andere confessie opgesteld, die de vreemdelingen zouden hebben te onderteekenen. Als men speciaal luthersche denkbeelden hen wil laten aanvaarden, adviseert Calvijn: niet doen! Hij stelt er andere uitspraken voor in de plaats. Als zij moeten uitspreken, dat zij aan de Augsburgsche Belijdenis zich houden, adviseert Calvijn daaraan toe te voegen: in den hierboven (d.w.z. in de nadere verklaringen) aangegeven zin. En ze moeten niet probeeren den vrede met de overheid te koop door te marchandeeren met de waarheid.

Hier ziet men weer, hoe ingewikkeld de toestanden waren in den reformatietijd, en hoe zeer plaatselijke verschillen van ingrijpende betekenis waren. Men ziet hier en daar de Augsburgsche Belijdenis onderteekend worden; maar als de tegenstellingen op de spits gedreven worden, zet men van calvinistische zijde den voet dwars (vgl. Bullinger aan Calvijn in 1563, brief 3968, C.R. 20, 43), en wil de eventuele onderteekening daarvan¹²⁾ steeds meer tegen misverstand vrijwaren door een nadere interpretatie (Zanchius aan Calvijn, Juli 1563, brief 3971, 20, 47)¹³⁾. En dat laatste geschiedde op advies van Calvijn. (Zanchius aan Grindallus, brief 3972, 20, 52.) De Augsburgsche Belijdenis is, volgens Calvijn, geen vleesch en geen visch, en is een oorzaak van veel scheuringen en dispuuten (Calvijn aan Condé, 20, 14). En als men pogingen aanwendt, om ergens een plaatselijke kerk, die een gereformeerd stempel droeg voor het lutherdom te winnen, dan trekt men aan het klokketouw (brief 3956, Bullinger aan Calvijn, 20, 27). In denzelfden brief, waarin Bullinger Calvijn er aan herinnert (nr 3968, 20, 43) dat zijn kerken de Augsburgsche Belijdenis plus Apologie niet hebben willen aannemen (recipere), vertelt hij hem meteen, hoe er gekuip wordt om Calvijn's invloed te breken. (Eber's boek over het avondmaal.) Dat was 12 Juni 1563. Een paar weken later (Aug. 1563), schrijft Calvijn daarover aan keurvorst Frederik van de Palts, en klaagt over de lutheranen, die al verder gaan, en al meer van Luther en Melancthon zich verwijderen (20, 76). Ze gaan met hun Augsburgsche Belijdenis al verder den verkeerd kant uit (door ze n.l. tot criterium van partijpolitiek te maken) en zijn woelzieke praatsjesverkoopers.

Zóó groeit de verwijdering, zóó komt de partijzucht boven, en dan gaan de zaken meteen anders staan. Wie iets voor de pluriformiteitstheorie doen wil, moet niet de plaatselijke kerk van Frankfort of Wezel bekijken in den overgangstijd, doch een greep doen uit de literatuur over de periode daarna.

K. S.

1) C'est bien une autre question que nous débattons, assavoir s'il est loisible a un fidele de recevoir pour pasteur celui, qui ouvertement assault et tache de renverser toute la verite de la St. Cene, avec son droit usage et institution. Et qui volontairement se departe des vrayes Esclises de Christ, 462.

2) Men gaf van zijn dogmatische opinies kennis aan den gemeenteraad en aan de predikanten. De verhouding tot de overheid moet steeds in rekening komen bij de beoordeling van de toestanden.

3) Tot recht verstand diene, dat de opmerking, dat het predikanten-in-volle-rechten betrof (benoemd door de overheid) volstrekt nog geen lofprijzing inhield. Later heet het (19, 525): ze zijn toch immers niet wetig bestraft, laat staan geëxcommuniceerd. De dwaling der Donatisten is volgens adressanten (onderteekening Datheems), dat zij de werking der sacramenten laten afhangen van de waardigheid van den bedienaar, en voorts dat ze meenen, dat de godvreesenden door gemeenschap met onvromen in het sacrament worden bezaaid, 19, 525/6.

4) Niet in de belijdenis vastgelegd, zie artikel verleden week!

5) tantisper, ... donec; biaz so lang sie sich zuvor mit den hiesigen Predicanten allerdingz gentlich verglichen und vereinigt haben (19, 524).

6) pendente causa coram senatu, 19, 524.

7) lite adhuc coram senatu pendente, 19, 524; vgl. 525: lite pendente, in dictum est; vgl. 528 pendente coram senatu lite; lite pendente. Vgl. ook Calvijn's antwoord in brief 3971, 19, 566: une partie de vous estime, que non obstant la fermeture du temple, l'on doit neantmoins demorer en estat, jusqu'à la decision de la cause finale.

8) Denominationem etiam ecclesiae non a maiore, sed a potiore ac meliore civitatis parte debere fieri putamus (525, onderteekening, P. Datheen).

9) De bewuste predikanten volgden Luther's meening inzake het avondmaal (529 in doctrina coenae), maar over den doop dachten ze vrij zuiver, 527. Officieel lag het verschil nog niet vast.

10) Causa sua pendente coram senatu mensibus undecim, quum aliud ministerium non haberent.

11) C'est autre chose de la Ste-Cene, lequell nul ne peut recevoir de leur main, qu'il ne renonce hautement a la Ste-Doctrine.

12) Of ook van de Apologie 20, 51.

13) Zie ook brief Zancus aan Erbius, no 3920, 20, 676/7.

De pluriformiteit en onze synodes. (I.)

We beloofden, ons uit te spreken over de vraag in hoeverre eenige uitspraak eener synode, die in het verleden ligt, bindend is en betekenis heeft voor de huidige pluriformiteitsdebatten. Prof. Dijk heeft zijn meening dienaangaande op papier gezet, en we willen ons gaarne daarover uitspreken.

Het lijkt ons gewenscht, het artikel van prof. Dijk („Bazuin", 26 Jan. '40) in zijn geheel hier over te nemen. Gemakshalve plaatste ik enkele cijfers voor de alinea's, waardoor we straks bij onze beantwoording des te gemakkelijker kunnen verwijzen naar de bedoelde plaats. We geven den raad, aan wie zich voor de zaak interesseert, dit nummer daartoe te bewaren.

Hier volgt het artikel van prof. Dijk:

1. Enkele vragen dringen mij om nog eens op de kwestie van de pluriformiteit der Kerk terug te komen, welke vragen zich hierop toespijzen of onze Kerken in dit stuk een beslissing genomen hebben, ja of neen.

2. Ik meen, zooals ik vroeger reeds betoogd heb, ja, en het is over dit ja, dat mij nadere opheldering werd gevraagd.

3. Leeuwarden, zoo werd mij tegengeworpen heeft toch niets anders gedaan dan de meening, de exegese van Dr Buizer afwijzen, als zou er buiten het instituut der Geref. Kerk geen zaligheid zijn, en met die beslissing stemt ieder in, ook hij en zij, die de andere instituten niet als kerk kunnen erkennen. Het zou dwaasheid zijn te beweren, dat alleen in onze Geref. Kerken de zaligheid te vinden ware, en al verwerpen sommigen de leer van de pluriformiteit en al worden dezen door velen nagepraat, zoo exclusief zijn deze verwerpers niet, dat zij de zaligheid alleen zouden binden aan het elgen en eenige instituut. Daarom kan hun meening niet bestriden worden met een beroep op de beslissing van 1920. Daarom komen zij ook met deze decisie niet in strijd. Daarom mag dit besluit niet als een wapen tegen hen worden gebruikt, en, zoo werd mij geschreven, is uw conclusie fout, die ge aan het eind van uw artikel over deze zaak hebt getrokken; onze Geref. Kerken hebben zich op dit punt en over deze kwestie nooit uitgesproken en ieder is vrij te meenen en te leeren wat hij voor waarheid houdt.

4. Is dit waarlijk zoo?

5. Ik ga hier niet in op alle bijzonderheden, die met dit vraagstuk samenhangen, maar beperk mij tot de vraag: waarover ging het in Leeuwarden?

6. Was daar alleen in het geding het gravamen van Dr Buizer tegen de woorden: en dat buiten haar geen zaligheid is?

7. Of: kwam bij en in dat gravamen geen ander vraagstuk ter sprake dan de kwestie of er buiten ons instituut geen zaligheid mogelijk is?

8. Ik antwoord op deze vragen ontkennend, want de geheele beschouwing van Dr Buizer kwam voort uit zijn opvatting, dat onze Belijdenis de pluraliteit (hij is de man, die dit woord gesteld heeft voor de term pluriformiteit) der Kerk niet toelaat, en beheerscht wordt door deze gedachte, dat er maar één ware Kerk en één Kerk is n.l. de Gereformeerde.

9. En dan volgde uit deze stelling, dat buiten haar, d.i. buiten die Geref. Kerk geen zaligheid is en dus de Geref. Kerk volgens onze Geloofsbelijdenis de ware, zaligmakende Kerk is.

10. Daartegen had, zooals te begrijpen is, Dr Buizer ernstige bezwaren en hij diende in den

(Zie vervolg op blz. 166.)

Gratie.

(Uit het leven.)

Venema beet tevreden op zijn penhouder en staarde op het dichtbeschreven postvelletje, dat voor hem op tafel lag. Dat was een karweitje geweest. Zeker, hij kon zijn woordje wel doen, of-ie. Dat moest ook wel, als je met het verkoopen van loten aan den kost moest komen. Als hij op een achterkamer drie hoog zat, bij een oude juffrouw en haar moest bewegen 1/4 lot te nemen, „eerste prijs: een kapitale boerderij!" Dan moest er gepraat worden! Hij liet dan de kippen kakelen en de koeien loeien. Hij bleef zoo lang aan het woord, tot de juffrouw de schuimende melk zag, den hooiberg rook en de goudgele boerenboter proefde... en hij-zelf het briefje van tien in zijn portefeuille kon stoppen.

Ja, praten kon-ie wel. Maar schrijven, dat was wat anders. Zorgvuldig had-ie zijn voorbereidingen getroffen. Eerst was hij naar het boekwinkeltje getrokken voor een velletje papier, een envelop, een fleschje „Neelmeijer" en een kroontjespen. Daarna moesten de kinderen de deur uitgewerkt, opdat hij zijn arbeid ongestoord zou kunnen verrichten. Toen werden de kruimels van de tafel geveegd, een kraut netjes uitgespreid en kon het werk een aanvang nemen. Eerst wou het niet vlotten. Venema had driemaal z'n „Jakoppie" leeggerookt, vóór de eerste zin op het papier stond.

Daar hing voor Venema veel van af van dezen brief. Het was maar niet een felicitatie of condoleantie, en zelfs geen sollicitatie, maar het was niets minder dan een schrijven aan... de Koningin! Het was een verzoek om gratie. Want met al zijn loterij-briefjes was Venema er in-geloot. Hij moest voor de rechtbank verschijnen. Eerst had hij gehoopt, er zich wel uit te zullen babbelen. Ja wel! Toen de officier van Justitie zijn baret opzette en zijn requisitoir hield, kwam Venema er slecht af. En aan het eind van het lied stond hem drie maanden gratis logies te wachten in de gevangenis. Dat stond hem niets aan. Daarom had hij zich tot de Koningin gewend om kwijtschelding van straf te vragen.

Tevreden stopte hij zijn Jakoppie met tabak „van de weduwe". Met zelfbehagen zag hij de o-tjes na, die hij de één na de ander de kamer in zond. Hij kon ze beter blazen dan schrijven! Toen nam hij een puntje van zijn epistel tusschen vinger en duim, hield het blad een armslengte van zich af, schoof zijn bril naar de punt van zijn rooden neus, steunde behagelijk en begon zijn schrijven nog eens over te lezen.

„Majesteit, U zal me wel kennen!" Zoo begon het schrijven. Want was hij niet op audientie geweest, twee jaren terug, in het Paleis op den Dam? Met de oud-strijders, waarmede hij in de koloniën had gediend. Nog zag hij zich gaan. Den hoogen hoed van zijn schoonvader, een erfstuk uit de vorige eeuw, had hij op gehad. En het jacquet van zijn buurman had hij geleend. Zoo voerde hij aan zijn lichaam twee eeuwen het paleis binnen. Hij kon het zich nog in de finesses herinneren en dacht niet anders of de Koningin wist op een haar, wie Venema was.

Wacht, daar kreeg hij een idee! Zijn pijp verhuisde weer naar den aschbak. De Neelmeijer werd opnieuw ontkurkt. Een brutaal haartje werd van de pen geschrapt en toen schreef Venema onder den brief: „P. S. Uwe Majesteit kan naar mij informeren bij den Evangelist uit het zaaltje, waar ik geregeld kom." Naam en adres werden hierbij ingevuld, en klaar was Kees! Nu kon de brief met een gerust hart gepost. Als dat niet hielp, hielp niets.

Venema begrijpt niet, dat de Koningin hem volstrekt niet kent. Dat zij nooit gehoord heeft van den Evangelist uit het zaaltje. Dat dringt niet tot hem door.

Venema weet helaas ook niet, dat er een veel hoogere Majesteit hem wel kent! Een Koning der koningen, een Heere van hemel en aarde. Die Oppermajesteit weet alles van Venema. Toen zijn moeder hem naar het doopvont droeg, dien kleinen spartelaar in het kanten doopkleed, toen heeft die Koning Zijn zegel gezet op Venema's voorhoofd. En later heeft die Majesteit veel van Venema gehoord, als zijn moeder neerknielde en klaagde: „o, Heere, bewaar mijn jongen. Hij gaat zoo het verkeerde pad op." De oogen van dien Koning hebben alles van Venema gezien en dat is niet veel moois en niet veel goeds! En tóch, juist die Koning is bereid om Venema gratie te geven en hem al zijn zonden kwijt te schelden. Niet als hij mooie briefjes schrijft en letters met krullen op het papier werpt. Maar wél, als hij eerlijk en ootmoedig zegt: „Heere, ik zit er zoo in, ach help mij om Jezus' wil!"

Dan krijgt Venema gratie!

N. B.

kerkelijken weg zijn bezwaren tegen deze art. van onze Confessie (Art. 27-29) in.

11. Deze grondbeschuwing moeten we scherp in het oog houden willen we en Dr. Buizers gravamen en de beslissing der Synode verstaan, en het ging in deze laatste om de geheele opvatting welke aan het bezwaar van Dr. B. ten grondslag lag.

12. Zoo hebben we 't in onze Commissie te Leeuwarden besproken.

13. Zoo is de zaak door den rapporteur, Prof. Bouwman, beschouwd, en daar ik belast was met het dogmatisch rapport inzake de kwestie-Da Netelenbos en al deze dingen met elkaar samenhangen, is door Prof. Bouwman en mij uitvoerig overleg gepleegd en voeling gehouden.

14. In dien zin moet de beslissing van de Synode worden verstaan.

15. Wanneer zij zegt:

10. dat het gravamen van Dr. Buizer tegen Art. 27-30 van de Belijdenis, wijl het niet gericht is tegen de genoemde artikelen als zodanig maar tegen een uitlegging en opvatting van deze artikelen, en uitgaat van een uitlegging, waarmede de Synode niet instemt,

geldt dit van geheel zijn gravamen, van het gravamen niet slechts tegen een enkele uitdrukking, maar tegen alle Art. 27-30 van onze Confessie, omdat Dr. Buizer in die artikelen de belijdenis las, dat de Geref. Kerk de eenig ware kerk was, d.i. het absolute standpunt tegenover het „relatieve“ van de pluriformiteit.

16. Met deze uitlegging, zegt Leeuwarden, stemt de Synode niet in.

17. Met geheel de uitlegging en verklaring van Dr. Buizer niet.

18. Onze Belijdenis sluit dus volgens Leeuwarden de „pluriformiteit“ niet uit, en omdat dit uitgesproken is, zonder dat iemand hiertegen bezwaar had, ook de Zeeuwse broeders niet, mogen we niemand vrijheid laten om denigen, die wel de pluriformiteit erkennen, te betwisten, dat hun overtuiging rust in de Schrift en de Belijdenis.

19. Nu is het volkomen waar, dat dezelfde Synode een commissie heeft benoemd om de Belijdenis der Kerk nader onder de oogen te zien, maar dat beteekent niet, dat de Synode ten opzichte van dit punt in het onzekere verkeerde.

20. Evenmin als ze dit deed inzake de autoriteit van de Heilige Schrift, al behoorde ook dit leerstuk tot de geloofsartikelen, die in onderzoek werden genomen.

21. Er waren alleen uit verschillende Part. Synodes voorstellen ingekomen om over het leerstuk der Kerk zich nader te bezinnen, en de Synode is daarop ingegaan en heeft tevens het gravamen van Dr. Buizer geheel afgewezen.

22. Zijn exegese van de Confessie deugde niet, en de Synode heeft dit ook met de daad bewezen.

23. Zij nam bij het punt van den „uitbouw der Belijdenis“ het voorstel aan, dat de te benoemen Commissie in overleg zou treden met binnen- en buitenlandse kerken, die op denzelfden grondslag staan (binnenlandsche werd er bij amendement ingevoegd); met de binnenlandsche kerk is met name bedoeld de Christelijk Geref. Kerk, met wier Synode-moderamen ik zelf, als secretaris van de bovenvermelde commissie, gecorrespondeerd heb en deze correspondentie bedoelde met deze Kerk in overleg te treden over den „uitbouw der Belijdenis“.

24. Ook zij hier gewezen op de beslissing van de Synode van Groningen 1927.

25. De in Leeuwarden benoemde commissie stelde in haar rapport aan deze Synode voor het deputaatschap op te heffen, omdat voor een „uitbreiding of uitbouw der Belijdenis“ onder ons nog geen plaats is.

26. Als gronden voerde de commissie eerst aan, dat inzake de inspiratie en de autoriteit der Schrift de Confessie alleszins duidelijk is, wat in 1926 te Assen genoegzaam was gebleken en wat betreft de pluriformiteit der kerk, „dat in onze Confessie voldoende duidelijk in het algemeen de kenmerken van de ware Kerk zijn aangegeven, en dat, al wordt de pluriformiteit niet in de desbetreffende artikelen van de Belijdenis geleerd, deze wat uit de historie duidelijk blijkt, door de Confessie geenszins wordt buitengesloten en 2o. dat de moeilijkheden zich voordoen bij de praktische toepassing“.

27. Wat heeft toen de Synode gedaan?

28. Ze heeft zeer zeker, na een lang debat, het deputaatschap niet opgeheven, maar wel aan de nieuwe Commissie alleen opgedragen nader het leerstuk betreffende de Heilige Schrift (het dogma der inspiratie) te onderzoeken.

29. Het vraagstuk van de pluriformiteit heeft ze toen losgelaten, ongetwijfeld, dit is ook uitgesproken, om later te bepalen, of dit artikel nog weer op de dagorde zou komen, maar zij heeft zich met geen woord verzet tegen de conclusie van de Commissie.

30. Dat deze Synode geen overleg meer wenschte met de binnenlandsche kerken (zie Acta, art. 224) vindt zijn oorzaak hierin, dat dit overleg gebleken was niet tot stand te kunnen komen.

31. Ook deze beslissingen heb ik als secretaris en rapporteur der Belijdenis-commissie en als Voorzitter der Generale Synode van zeer nabij meegemaakt.

32. Bij dit onderwerp mag ik ook niet verzwijgen de beslissing van de Synode van Middelburg van 1933 inzake de eenheid van alle Gereformeerden.

33. Toen is besloten een publiek getuigenis te doen uitgaan tot en nader contact te zoeken met de Geref. Gemeenten, de Christelijk Geref. Kerk, de Confess. Vereeniging en den Geref. Bond, en toen is ook door onze Synode een telegram ge-

zonden aan de Generale Synode van de Christelijk Geref. Kerk.

34. Ik weet wel, dat uit dit besluit en uit deze handelingen niet te veel mag worden afgeleid en dat hierdoor het vraagstuk der pluriformiteit niet is opgelost, maar het is toch van groote betekenis, dat onze Synode toen de Synode der Christelijk Geref. Kerk als Synode erkend heeft en m.i. ook deze Kerk als Kerk, hoe men haar verder wil kwalificeeren.

35. Onze Synodes en haar Deputaten hebben dus niet gezegd: alle Gereformeerden in ons vaderland moeten tot ons komen, want de Geref. Kerken zijn de eenig-were Kerken en al het andere is geen Kerk, maar de pogingen, welke in het werk zijn gesteld, richtten zich op het tot elkander komen van de Kerken om zoo de institutionele eenheid te bereiken.

36. Om al deze redenen meen ik, dat het gevoelen, alsof andere „kerkgenootschappen“ niet als Kerk kunnen erkend worden, niet gedeeld is door onze Generale Synodes, al heeft zij zich verder over kwestie van de pluriformiteit niet uitgesproken.

37. Hiermee hebben we zeker rekening te houden.

38. We mogen niet doen alsof er geen synodale uitspraken zijn.

39. Ik zeg dit laatste ook nog eens, en dat in verband met een brief, dien ik kreeg, in betrekking tot het vraagstuk van de beschouwing van onze kinderen bij den Doop.

40. Wanneer men meent het houden voor te moeten afwijzen en de uitdrukking in Christus geheiligd niet te mogen verstaan als een innerlijke heiliging komt men zeker in strijd met wat Utrecht (1905) leerde:

dat volgens de Belijdenis onzer Kerken het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat hij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt.

41. Hier staat duidelijk: te houden is voor.

42. Hier worden de uitdrukkingen wedergeboren en in Christus geheiligd vlak naast elkaar en in eenzelfde verband gebezigd.

43. Heeft deze uitspraak haar kracht verloren?

44. Immers neen, en daarom moet men zijn gravamen indienen of anders..... zwijgen.

Tot zoover prof. Dijk.

Volgende week hopen we met ons antwoord te beginnen.

K. S.

Antwoord van „De Heraut“.

In „De Heraut“ heeft ds J. Dijk (Zevenhuizen), dien wij vóór twee weken beantwoordden, nog een klein stukje geschreven. Hij betreurt, dat wij zijn vertaling van Calvijn's brief niet doorgaven. 't Was anders volstrekt overbodig, omdat er alleen door bevestigd werd, wat we al hadden geschreven, dat de naam kerk door Calvijn aan Rome ontzegd was.

We hebben voorts duidelijk aangetoond, dat ds J. Dijk, door aan Calvijn's duidelijke uitspraak telkens een klein rukje te geven, ten slotte in zijn vierde „weergave“ van Calvijn's opinie terecht kwam tot de uitspraak: Calvijn ontzegt den naam kerk niet. Daarover spreekt ds Dijk verder niet.

Ik behoef op wat hij schreef dan ook niet in te gaan, vooral niet, nu „De Heraut“ de discussie (die er eigenlijk niet geweest is) gesloten heeft verklaard.

Wel moet me van het hart, dat ik niet de houding van den redacteur van „De Heraut“ verstaan kan, als hij dezen in zender laat klagen, dat de polemiek op dit punt al weer minder aantrekkelijk was. Ik heb nu tot tweemaal toe goedgevonden, een verklaring in „De Heraut“ en „De Reformatie“ op te nemen, onder teekend door prof. Kuiper en mij, dat geschillen waren bijgelegd. Ik vond dat ook zonder eenige nadere detail-leering goed, terwille van den vrede, en onder inrekeningbrenging van den eerbied, dien een jongere den oudere verschuldigd is; hoewel ik had kunnen zeggen (de tweede maal): Uw blad, collega Kuiper, kan de pacificatieverklaring niet publiceren, want het heeft tot nu toe met geen woord iets van de zaak van uw kant vernomen. Ik heb dat niet gezegd, omdat ik over persoonlijke dingen niet lang wil blijven twisten.

Nu evenwel „De Heraut“ een inzonder na deze herhaalde pacificatie zóó schrijven laat, verklaar ik, wel geen „persoonlijk feit“ hiervan te maken, ook van harte gaarne weer deze fout van den „Heraut“-redacteur te vergeven, maar voor pacificatieverklaringen als thans tweemaal gegeven zijn, niet meer me te zullen laten vinden. Het blijkt, dat zakelijke bestrijding tóch nog weer persoonlijk gemaakt wordt, ook in een blad, waarvan ik op grond van wat nog kort geleden gebeurd is, iets anders had verwacht.

K. S.

Jaarboek Gereformeerde Kerken.

Het Jaarboek is weer verschenen. Zijn plaats in ons kerkelijk leven is wel bekend; de statistiek doet reeds jaren lang nuttigen dienst en kan niet worden gemist. Daarnaast worden allerlei andere bijzonderheden gegeven, die van groote zorgvuldigheid getuigen; de lof kan uit mijn pen gerust komen, want de accuratesse is niet van mij, doch van degenen, die in Goes de gegevens van het Jaarboek van dag tot dag bijhouden.

Over het jaaroverzicht is ook dit jaar weer door enkelen geschreven: het zou partijdig zijn. Ik heb de argumenten eens nagegaan, en vond ze of merkwaardig vanwege de gezochtheid, of — heelmaal ontbreken. Het heeft mij verblijd, dat er ook anderen zijn, die de bewering van partijdigheid rondweg weerspreken.

Ik ben dan ook zoo vrij, de gemaakte opmerkingen, als niet of niet voldoende ondersteund, naast me neer te leggen. Ik meen, de povere argumentatie van een enkele voor wat die poverheid betreft, alleen te kunnen verklaren, hieruit, dat men niet precies zegt, wat men op het hart heeft. In het jaaroverzicht zijn enkele dingen opgemerkt, die sommigen misschien liever verzwegen achtten. Ik heb ze toch even gereleveerd, omdat ze voor het verstaan van den loop der zaken betekenis hebben.

Eén der broeders heeft de zaak persoonlijk gemaakt: de schrijver van het jaaroverzicht zou niet anders kunnen, maak nu maar eens een vuist, waar geen hand is. De broeder, die 't zóó zag, heeft zich ook al weer van nadere concretiseering onthouden. Als wij met het oog daarop eens zeiden: waar geen hand is, valt geen vuist te maken? Laat ons liever zakelijk blijven.

Het merkwaardigste van allen is dit, dat men zegt: de schrijver van het overzicht is zelf in de zaken betrokken, derhalve.....

Het zou eerst dan op mijn gemoed indruk maken, indien men generaal liet worden, wat men thans incidenteel laat. Hoevelen zijn er niet, die over dezelfde zaak in twee, drie, vier of meer qualiteiten hebben te handelen, en te rapporteren?

Wij zeggen er maar niet meer van.

K. S.

Van een „alarmkreet“ — niet VAN maar OVER „De Heraut“.

We hoorden onlangs een „alarmkreet“.

Hij klonk, laat ik maar zeggen, van west naar oost, of, wil men liever, van noord naar zuid.

Maar — er is ook in dezen al weer niets nieuws onder de zon.

Want alarmkreten klonken ook vroeger.

En ze werden aangeheven „naar aanleiding van“ hetzelfde onderwerp, n.l. de belijdenis en het gezag ervan.

Alleen — ze kwamen uit een gansch anderen hoek en ze werden in een geheel andere richting uitgezonden.

Een alarm-maker van nu was de alarm-oorzaak van toen.

We willen daar iets van vertellen.

In de jaren voor 1920 voerde „De Heraut“ telkens weer het pleidooi voor een groote, generale herziening der Belijdenisschriften.

Er moesten, naar het oordeel van „De Heraut“, verschillende stukken in de belijdenis worden bekort, andere breder ontwikkeld, terwijl niemand — aldus „De Heraut“ — zou kunnen ontkennen, „dat niet op meer dan één punt een nauwkeuriger formuleering gewenscht en noodzakelijk is“. „Tegen het kerkelijk conservatisme — alzoo lezen we in het nummer van 29 Febr. 1920 — dat zweert bij het onveranderd behoud van onze Confessie en Catechismus... hebben we ons in de eerste plaats gekeerd. Wat we met het oog op den ernst der tijden vragen is 1e. een herziening en uitbreiding van onze Confessie, opdat de Kerk haar geloof uitspreke in een vorm voor het bewustzijn van onze eeuw geschikt en met het oog ook op de nieuwe dwalingen, die thans zijn opgekomen.“

Met warme instemming citeert „De Heraut“ Dr A. Kuiper's „Confidentie“. Voor de Kerk, die tot vrijheid komt, wil — aldus „De Heraut“ — Dr A. Kuiper „een belijdenis en die belijdenis scherp geformuleerd“ Niet alsof in die Belijdenis daarom haarfijn alles zou moeten omschreven en gecodificeerd worden. Dat zou „het werpen zijn van een twistappel in de Gemeente, het kweken van letterzifterij en een aftrekken van den heiligen dienst onzes Gods“. Zulk een Belijdenis mag niets bevatten „dan datgene, waarvan men voor God betuigen kan, dat het afdoet ter zaligheid“. En evenmin mag het te doen zijn, „om, is die Belijdenis eenmaal uitgesproken, ze onveranderd als wet te doen blijven“. Wet des geloofs en des levens is alleen het Woord van God. Dat blijft, al het andere wisselt.

Vandaar dat er scherp onderscheiden moet worden ook bij de Belijdenis tusschen haar waarheidsinhoud en den vorm waarin deze gegoten is. „Onveranderlijk blijve alleen het eerste, al het overige wisselt naarmate God de Gemeente het inzicht, de gedachte en het woord geeft.“

Toch wil dit daarom niet zeggen, dat de Kerk, tot vrijheid gekomen, nu een nieuwe belijdenis zou moeten opstellen, zonder rekening te houden met de historische lijn. Er moet „aansluiting zijn aan de Belijdenis der Vaders“, de historische lijn moet weer worden opgezocht. Maar daarmee zal de Vrije Kerk niet kunnen volstaan. Die belijdenis moet, zoo volgt er, „zoo mogelijk beter uitgedrukt, schriftmatiger bepleit, scherper tegen de ketterij ook onzer dagen gehandhaafd en zoo uitgesproken, dat ze ons eigen geslacht een woord op de lippen leggen, dat naar onze behoefte ons het scherp gewette zwaard reikt, om in den geestelijken tegenstand, waaraan wij ten prooi zijn, met volle hope en blijmoedigheid geloofpal te staan voor onzen Heer“. Dat en dat alleen, zoo laat Dr Kuiper er op volgen, is Gereformeerde. Reformatia semper reformat. „Ach men kent zoo weinig, merkt hij terecht op, den vrijen zin onzer Dordtsche vaders. Van repressie walgden ze. Hun blik doorzag de toekomst en als mannen des vrijen geestes hebben zij juist, die miskende en verguisde mannen, voortdurende

reformatie wilden. ringer

Tegen kwam

Er w

„een st

Heraut“

te herzi

Maar streven

De „

„Wa

Deu

Is o

Word

van kri

Ja er

dat zul

en lijn

gaan.“

„De

het Ar

ning en

Gerus

huden,

En d

slot —

„Al t

Men

kwam.

De w

hebben

burgers

rukte a

Totda

de maar

gaten s

Moge

toescho

licht we

De sp

gen gew

mee op

H.

Nas

juiste d

Kamper

heer J.

waaruit

hebben

vielen z

ze dan

overgaf.

VAI

Waar

eerst o

waarin

Dougl

vloeten

wat het

Een c

loopt g

lijken o

werd g

onderde

alles se

en, wat

van twe

Daar

stalle d

Wie z

dat is

staun in

de zond

Ik w

twijfel

houdt n

ling bre

Dat i

Zoos

zoo verr

uit het

God me

geen ze

Dat n

God i

werkt

wordt,

kan hij

Wel i

in ongel

zal aan

zoodat

dan een

der hoe

INTER NOS.

PAPE - de Afscheiding - JANSSEN.

IX.

Afgezet.

Het wordt 7 October 1835 voor het Provinciaal Kerkbestuur te 's Hertogenbosch vergaderd. De beklaagden zijn niet geciteerd. Pape schrijft 12 Oct.: „Ik had gehoopt, ik had verwacht, dat het Provinciaal Kerkbestuur voor deszelfs jongste vergadering, de beklaagden zoude hebben gedagvaard, en een besluit genomen, daar ik mij gehaast had om 14 (zegge veertien dagen) te voren het kerkbestuur al de stukken tot de Sectarissen (sectevormers) betrekkelijk toe te zenden, zoodat er waarlijk weinig te delibereeren viel, daar men hunne eigen schriftelijke verklaringen van muiterij in handen had, doch men heeft den langen weg ingeslagen. Meliora speramus. — Ik zal heden nog aan Augustini schrijven hoe men met Brummelkamp heeft gehandeld, en hem opwekken tot doortasten.

„Van Rhee is thans te Bekerke in Walcheren, en heeft aldaar tweemaal gepredikt. Ongelukkig heeft de tegenwoordige Predikant van Bekerke, thans een zwaren strijd wegens zijn onwaarde om het Evangelie te verkondigen! Nu, van Rhee zal hem wel op de been helpen.

Wat het Provinciaal Kerkbestuur doet? — Een commissie benoemen, natuurlijk!

De praeses Van Heusden schrijft 13 Oct.:

„De zaak van Van Rhee en Gezelle Meerburg moest men beginnen met eene commissie van onderzoek te benoemen, waarheen de leden zeer opzagen wegens de ondervondene moeyelijkheden in de zaak van Scholte, maar het rapport der commissie aan de laatste Synode wegens diergelijke zaken uitgebracht, en waarvan ik een exemplaar had ontvangen, heft de bezwaren op, alzoo uit dit rapport blijkt dat de zaak van gemelde predikanten met ernst behoort behandeld te worden.

De commissie wacht met haar arbeid, tot Van Rhee van zijn reis is teruggekeerd. Daarmee is 't eind October geworden.

„Van Rhee is gisteren, zoo verhaalt Pape 29 Oct., na een afwezigheid van vijf weken, met de stoomboot Veen voorbij en naar 's Bosch gevaren. Zijne vrouw heeft hij dus niet eens een bezoek gegeven!!! — Te Veen is Meerburg aan de stoomboot aangezet, en heeft de reis mede naar 's Bosch gedaan, zoodat de beide Paleologen toch voor eene commissie heden verschenen zijn.

„De zaak is, aldus Verschoor (burgemeester van Sleenwijk en lid van de Commissie van het Prov. Kerkbestuur) aan Janssen, „door onze commissie (Prins, Augustini, Verschoor) hoogerstig, bedaard en kalm met die Heeren, gedurende ruim 4 uren behandeld. Ds Van Rhee gaf de sterkste blijken van onverzettelijkheid, doch de Heer Meerburg zou zich best laten vinden, maar hij heeft zich te veel afhankelijk gemaakt van het volk, zich te veel prijsgegeven aan inblazingen van Scholte cum suis, dan zich vrij te kunnen gevoelen in zijn handelingen, daarom zullen beide wel volharden in hunne ongehoorzaamheid aan de kerkelijke verordeningen, en er blijft dus niets over dan hen uit den dienst te ontzetten en deze gevolgen zijn hun voorgehouden. Ds Meerburg scheen hiervoor beducht te zijn.

„Ds Augustini zeide mij bij deze gelegenheid, dat het besluit der Provinciale Synode van Zuid-Holland te Breda in 1807 (meene ik) gehouden ten aanzien van het laten zingen of afgeven der Evang. Gezangen, Zijn Ed. onbekend was, en daar Veen en Almkerk destijds tot Zuid-Holland behoorden en deze besluiten voor hen verbindend zijn, gelijk beide beklaagden ook erkenden, dat zij in hunne kerkboeken vonden, zoo zal ik trachten dezelve van de eene of andere plaats in dezen omtrek te doen afschrijven en bij de eerste vergadering van het Prov. Kerkbestuur hetzelfde met den inhoud bekend maken, daar de overtreding dezer zoo duidelijke verordeningen een hoofddreden is van hunne demissie. — De besluiten zijn, geloove ik, van de jaren 1807 en 1808.

N. B. Niet eens alle leden van deze uitgekozen commissie kenden, terwijl ze Meerburg c.s. onderhanden nemen, het besluit van 1808! En Verschoor, die met het besluit op de hoogte is... sinds September (vgl. art. I) voorziet dat het Prov. Kerkbestuur zelf waarschijnlijk evenmin kennis heeft van de besluiten uit een vorige periode.

Het is wel zeer duidelijk, dat de Gezangenkweste slechts een stok is geweest om deze adressanten-aan-de-Synode te kunnen slaan. —

Pape weet van de vergadering der Prov. Commissie alleen dit te vermelden:

„Van Rhee en Meerburg zijn voor de commissie te 's Bosch geweest, en zooals Van Rhee op den predikstoel zig eergisteren uitliet, heeft hij niets herroepen. Naar ik hoor, zal nu de kerkeraad van Veen in deze week geciteerd worden. Van

reformatie ook op het stuk der Belijdenis gewild. („De Heraut" van 14 Maart 1920. De spatieringen zijn van „De Heraut" zelf.)

Tegen deze ideeën van den „Heraut"-redacteur kwam verzet.

Er was reeds — naar „De Heraut" zelf schrijft — „een storm" opgestoken tegen het pleidooi van „De Heraut" om de Kerkorde „in democratischen zin" (!!!) te hernieuwen.

Maar alarmkreten werden geslaakt over het streven naar Belijdenisherziening.

De „Groninger Kerkbode" b.v. schreef:

„Wat beteekent deze uitdrukking?

Deugt onze belijdenis niet?

Is onwaar wat daarin beleden wordt?

Wordt de heele belijdenis zoo niet losgemaakt en van kracht beroofd?

Ja er kwam zelfs „van meer dan een zijde het verwijt, dat zulk een revisie puur Arminiaansch zou wezen en lijreucht tegen ons Gereformeerd beginsel zou ingaan."

„De Heraut" zet dan uiteen het verschil tusschen het Arminiaansch drijven van de belijdenis-herziening en die andere welke „De Heraut" voorstaat.

Geruststellend lezen we dan „reden om alarm te luiden, is er niet".

En dan komt dit schoone, rake en echt stichtelijke slot — up to date ook in onzen tijd:

„Al te veel ons hiervan aantrekken zullen we niet.

Men weet wat de goede burgerij te Kampen overkwam.

De wachters meenden brand in den kerktoeren te hebben ontdekt. Het alarmsignaal werd gegeven. De burgers stroomden saam op de markt. De brandspuit rukte aan.

Totdat een nuchtere toeschouwer opmerkte, dat het de maan was, die haar vreedzaam licht door de schalmgaten spelen liet."

Moge het gebeuren, dat er ook nu vele nuchtere toeschouwers komen, die een kerkbrand van maanlicht weten te onderscheiden.

De spultgasten rukken dan wel weer in. En ze krijgen gewis van alle omstanders een vriendelijken lach mee op hun terugtocht.

H.

C. V.

Naschrift. Een leerzaam stuk, waarin dr. Kuyper juiste dingen zei, uitgenomen dan die opmerking over Kamper-burgerij. Inzake de „Kamper uien" schreef de heer J. H. Kok een uitstekend gedocumenteerd werk, waaruit blijkt, dat de Kampers de dwaze stukjes niet hebben uitgehaald, doch voor den dag gehaald: elders vielen ze voor; in Kampen vielen ze op, waarom men ze dan ook aldaar door den druk aan het vermaak overgaf.

K. S.

VAN HET HEERLIJK AMBT

Hoe maak ik mijn preek?

Waar het bij het maken van mijn preek allereerst op aankomt, dat is de gestalte des harten, waarin ik mij met dat werk bezig houd.

Deugt die gestalte niet, dan zal mijn werk niet vloeten en wat ik klaar krijg zal nooit kunnen zijn, wat het behoort te wezen.

Een dominee, die hiernee geen rekening houdt, loopt gevaar, dat hij bij zijn preekmaken gaat gelijken op een machine, die, voor hij in het werk werd gezet, niet werd gesmeerd, waarbij niet elk onderdeel goed is gesteld, zoodat, onder het loopen, alles schuurt en kraakt, het werk niet opschiet en, wat er voor den dag komt, een product is van tweede of derde qualiteit.

Daarom eerst enkele opmerkingen over die gestalte des harten.

Wie zich zet tot het maken van een preek moet, dat is het eerste, waar ik op wijs, daarbij zelf staan in het geloof en moet hebben gebroken met de zonde.

Ik wil niet zeggen, dat een ongeloofige, een twijfelbaar, een, die heimelijk een zonde aan de hand houdt niet een preek zou kunnen maken, die stichling brengt aan de hoorders.

Dat is in den laatsten tijd wel eens beweerd. Zooals een timmerman met een knijptang, die zoo verroest is, dat hij niet dicht wil, geen spijker uit het hout kan trekken, zoo, zegt men, kan God met een dienaar, die zelf niet recht staat, geen zondaar trekken uit het zonde-hout.

Dat nu is niet juist.

God is niet afhankelijk van den prediker; Hij werkt door het Woord; en waar dat gebracht wordt, al was het ook door een goddelooze, daar kan Hij Zijn werk doen.

Wel is waar, dat wanneer ik mijn preek maak in ongelooft, in zonde, die preek licht iets missen zal aan warmte, aan overtuiging, aan bezieling, zoodat zij (naar de wetten der rhetorica) minder dan een andere, in het geloof gemaakte, het hart der hoorders zal roeren.

En wijl ik, als mensch, doen moet, wat ik doen kan om het Woord tot het hart te brengen, zal ik door zulk preeken schuldig worden voor God en zal ik daarbij op vrucht niet mogen rekenen.

Maar God kan en zal toch, ook bij deze prediking, het Woord Zijn werking doen hebben, gelukkig.

Over deze quaestie kunnen wij het later nog wel eens hebben; nu gaat het over het maken van een preek.

En daarbij staat het vast, dat wanneer ikzelf niet sta in het geloof, wanneer ik van mijzelf weet, dat ik een zonde aan de hand houd, ik mij daardoor ontzaglijk geremd zal gevoelen (tenzij ik een karakterloos mensch ben) bij de voorbereiding voor de Bediening des Woords, die altijd zijn moet een vermaning tot geloof en bekeering.

Nooit kan ik het daarom u, die tot prediken geroepen zijt, sterk genoeg op het hart binden: „leef uit en naar het Verbond; aanvaardt kinderlijk Gods beloften en geeft, aan den alomvattenden eisch des Verbonds, onbepaalde heerschappij over uw gansche leven".

Anders zal er altijd een nevel hangen tusschen u en uw werk, die u belet een klaar inzicht in —, en een ruimen toegang tot dat werk te hebben.

In de tweede plaats; laat er bij u een krachtig besef zijn van roeping.

Vast sta het voor u: „God Zelf heeft, door Zijn gemeente mij geroepen om hier, aan dit volk, Zijn Woord te bedienen.

Dat zal ons bewaren voor luchthartigheid.

Er zijn menschen, die, bij hun preekmaken, daarvoor gevaar loopen. Zij studeeren gemakkelijk, zij stellen gemakkelijk, zij spreken gemakkelijk; „wat zou me zoo'n preekje, desnoods twee op een morgen". Zoo'n luchthartigheid is nooit en nergens op zijn plaats, maar zeker niet bij het werk van den Dienaar des Woords.

Wij hebben Gods boodschap te brengen aan Gods Volk; wij hebben te laten zien Gods heerlijkheid aan Gods kinderen; wij hebben te weiden de kudde des Heeren in 's Heeren weide. Elk tekort, door eigen schuld, stelt ons schuldig voor God, voor Zijn Woord, voor Zijn Volk.

Hier past heilige beving en inspanning van onze krachten tot het uiterste, waardoor vanzelf het gebed om 's Heeren hulp ons lispelend over de lippen komt, zoovast wij met onze preek beginnen. En daartoe komen wij door dat klare, krachtige besef van onze roeping.

Tegelijk verdwijnt daardoor de funeste angst.

Angst bij het maken van een preek is een heel erg ding, waardoor dit kostelijke werk voor velen week in, week uit, tot een marteling wordt.

Bij sommigen is dat angst voor menschen. „Wat zouden de menschen er van zeggen?"

Onder het preek-maken zien ze dezen en dien voor zich zitten; 't is hun alsof ze dien man of die vrouw reeds het hoofd zien schudden of met een minachtend glimlachje het hoofd zien buigen.

Dat belet hen te komen tot een vaste overtuiging omtrent den zin van den tekst.

Zij schrijven een zin op, maar de angst, dat men het zoo niet goed zal vinden maakt, dat zij dien even snel weer doorhalen.

Tien keer beginnen ze en dan zijn ze nog even ver en houden moedeloos op.

Anderen hebben meer hinder van den angst voor de verantwoordelijkheid tegenover God, Zijn Woord, Zijn volk.

Dat is veel ontzaglijker. Zooals er menschen zijn, die uit angst voor een oordeel niet aan het Avondmaal durven komen, zoo durven zij niet naar den kansel.

Dat verlamt hun krachten bij de voorbereiding van den Dienst des Woords.

Altijd weer hindert hen die gedachte: „zou het zoo wel goed zijn, zou ik het nog niet anders, zou ik nog niet meer moeten zeggen?"

Zij schreien het soms uit en toch — zij kunnen niet verder.

Dat is heel erg.

O, die angst; maar wie zich klaar van God geroepen weet komt hem te boven.

Wie weet: „God zendt mij met een boodschap naar dit volk", zal niet bang wezen voor menschen hoe vroom, hoe wijs, hoe critisch zij zijn.

Hij zal van critiek willen leeren, maar er niet voor vreezen; en zoover zij onrechtvaardig is, zal hij ze naast zich neerleggen.

Ook zal hij de angst voor de verantwoordelijkheid overwinnen.

Hij zal immers zeggen: „Die mij roept, zal mij ook helpen; Hij zal, op mijn gebed, mij kracht en wijsheid geven; Hij zal mij, in mijn gebrek aanzien in Christus; Hij zal mij om Christus' wil ook mijn ambtelijke zonden vergeven en in Christus ook mijn gebrekkig werk vruchtbaar maken".

Dat geeft rust; dat geeft ook blijdschap.

Blijdschap; ja ook dat behoort tot de rechte gestalte van het hart, bij het maken van zijn preek.

Daarover een volgenden keer.

D. v. D.